

خبرنامه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دوره جدید، سال اول، شماره سوم، خرداد ۱۳۹۳

جامعه‌ای اخلاق محور به دور از عهدشکنی و فساد / جامعه آرمانی رسول خاتم (ص)

* دکتر صادق آینه‌وند

تمام مورخان نیز بر آن اتفاق نظر دارند. وقتی از حیث تاریخی به سیره رسول خدا و عملکرد آن بزرگوار نگاه کنیم، ایشان در جاهای گوناگون چون فتح مکه، قاتل عمومی خود و دیگر کسانی که ایشان را به بدترین شکل ممکن از مکه اخراج کرده بودند، عفو می‌کند و می‌بخشد. بنابراین در جای‌جای تاریخ، رسول خدا پیامبر رحمت است و از ایشان هیچ خشونت نمی‌بینیم و چیزی خلاف آن عرف، وحدت و رحمت خود نشان نمی‌دهند. رسول خدا به‌عنوان یک پیامبر رحمت در عصر خود شناخته شده و در اسناد تاریخی هم تواتر وجود دارد.

اما بحثی که در میان مستشرقان، خاورشناسان و جوانان ما پیرامون جنگ‌های زیاد پیامبر وجود دارد و به آنها استناد می‌شود، مربوط به بعد از پیغمبر است که به سیره ایشان ربط داده شده است. پیامبر هیچ‌گاه از شبه‌جزیره عربی بیرون نیامدند و جنگ‌هایی که بعد از ایشان در زمان خلیفه اول و دوم رخ داد، در حقیقت نخستین حرکت از مرز شبه‌جزیره بود. در اینجا محققان و مورخان و فقها به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته‌ای معتقدند اسلام اجازه نمی‌دهد کسی به سمت سرزمین دیگران حرکت کند و جهاد را در رباط و سرزمین‌های دیگر، حتی سرزمین کفر، نمی‌پذیرند و می‌گویند بر ما لازم نیست. در مقابل بعضی از فقها که کسانی هستند که با حکومت‌های خلیفگان بزرگ شده و پرورش یافته‌اند، اجازه این کار را داده‌اند و به صورت سنتی که از خلفا به جا مانده، حرکت به سمت سرزمین‌های دارالکفر را به‌عنوان یک جهاد

اما به‌طور صد در صد هیچ‌کس، نه از انبیا و نه از مصلحان با تمام تلاشی که کرده‌اند، کاملاً نتوانسته است اکثریت غالب مردم را به کمال برساند. چون شرایط زمانی همیشه اجازه نمی‌دهد انبیا و مصلحان همه کار مورد نیاز را انجام دهند. این بود که پیغمبر اسلام در ۲۰ درصد مومن ساختن، ۴۰ درصد مسلم درست کردن و ۴۰ درصد هم به سکوت واداشتن در برابر معرفت الهی توفیق پیدا کرد. این ترکیب، ترکیب خوبی است و پیامبر با همه زحماتی که کشید موفق‌تر از سایر امت‌ها بود.

این وضعیت شبه‌جزیره عربی پس از پیامبر بود که در آن نظام قبیله در هم شکست و به سمت یک امت اسلامی بر پایه یک کتاب واحد، مسیر واحد، نبی واحد و سرنوشت واحد حرکت کرد. کتاب واحد، کتاب خدا بود که مربوط به همه مسلمین است. امت واحد، امتی با سرنوشت در هم گره‌خورده و ملتی برابر و برادر بود که براساس تقوا و علم‌محوری به سوی کمال می‌رفت. جامعه‌ای که در آن تقوا و علم، میزان ارزش و سنجش بود. همچنین یک مسیر واحد به وجود آمد که به سمت الی‌الله می‌رفت و جهان عقیبی و جهان آخرت که به جهان کمال منتهی می‌شد و پیغمبر واحد که سکان‌دار این حرکت بود. این تحول به تدریج از قبیله به امت حرکت کرد و پس از پیمان مدینه اولین دولت در درون یک شهر پایه‌ریزی شد و پیامبر(ص)، دولت خاتم را در مدینه خاتم و در عصر کمال آدم پایه‌گذاری کردند. نکته دوم درباره پیامبر این است که ایشان به گواهی قرآن پیامبر رحمت بوده‌اند و

پس از بعثت پیامبر (ص) نظام قبیله در هم شکست و امت اسلامی پدید آمد. لجام امت اسلامی بر محور اخوت پا گرفت و رسول خدا (ص) توانست توازنی به نفع دین جدید ایجاد کند. تعادل بین عرب جنوبی و شمالی باعث به وجود آمدن حرکت مناسبی در جامعه آن روز عربستان شد و خود را در چارچوب تازه‌ای نشان داد. البته این تحول، صد در صد قبایل را متحول نکرد ولی ۲۰ درصد را قانع و مخلص، ۴۰ درصد را تسلیم و ۴۰ درصد دیگر را هم ساکت کرد. در این دسته آخر هیچ تحولی ایجاد نشد اما در برابر پیامبر و دین تازه سکوت کردند. بین مومنین و تسلیم‌شدگان (مسلمان) و ساکتان این تحول به نفع رسول خدا شکل گرفت البته آنچه مانده بود تحول درونی بود که خود را در برون نشان داد. تحول برونی همان تحول فکری و عقیدتی بود که زنجیر از دست و پای فکر گشود و اندیشه را آزاد کرد و به انسانیت نشان داد که باید به‌گونه‌ای دیگر تفکر کرد. این تحول باعث شد انسان‌ها متوجه شوند همه آفاق همین دایره چرخشی معیوب که به‌طور مداوم به دور خود می‌چرخد، نیست. این نگاه آفاق را گشود و در شبه‌جزیره عرب تحول درونی و برونی ایجاد کرد.

این نگاه هم، خود اعجاز الهی است. زیرا تحول، تحول آدم‌سازی است و به سادگی نمی‌توانست انجام گیرد. کاری است که یا از انبیا یا از مصلحان بزرگ برمی‌آید. در تاریخ، ایجاد تحول در انسان‌ها کاری بس دشوار است که تعداد اندکی از مصلحان موفق به انجام آن شدند و انبیا نیز به مدد آسمان و خداوند توفیقاتی یافته‌اند

انتخابات تعیین رؤسای پژوهشکده‌ها برگزار شد

نسبت به انتخاب نهایی روسای پژوهشگاه و صدور حکم اقدام خواهد کرد. گفتنی است انتخابات در پژوهشکده‌های دارای بیش از سه عضو هیئت علمی برگزار شد و در سایر پژوهشکده‌ها بر اساس نظر رئیس پژوهشگاه عمل خواهد شد. ■

انتخابات سراسری به منظور تعیین افراد پیشنهادی برای ریاست پژوهشکده‌ها سوم و چهارم خردادماه در پژوهشگاه برگزار شد. در این انتخابات که با استقبال و مشارکت اعضای هیئت علمی از گروه‌های مختلف پژوهشی برگزار شد، رای‌دهندگان نظر خود برای مدیریت مطلوب پژوهشکده‌ها را اعلام کردند و ریاست پژوهشگاه با جمع‌بندی آراء حاصله،

گذشتن به نفع دیگری و عثره یعنی حق دیگری را به ناحق گرفتن و بر حق خود اضافه کردن. نکته دوم درباره ایشان تاکید بر عهد و پیمان بود. وفای به عهد رکن و اساس جامعه و ایمان است. با این اوصاف می‌توان گفت اخلاق در دیدگاه پیامبر دو رکن دارد. یکی وفای به عهد و پیمان و دیگری دوری از فساد و گزینه‌خواهی است. یعنی اگر یک تعبیر امروزی برای این توضیح خود داشته باشم باید بگویم رسول خدا جامعه‌ای می‌خواست اخلاق‌محور که از پیمان‌شکنی و از فساد در اشکال گوناگون آن دور باشد.

است. در باب وجوهی از شخصیت پیامبر که کمتر گفته شده نیز باید تاکید کرد که پیامبر به دو مساله نگاه ویژه‌ای داشتند. تاکید همیشگی ایشان روی محور کلی اخلاق بود و تمام همت پیامبر(ص) در اخلاق، جامعه اخلاق‌مدار و اخلاق‌محور و متخلق این بود که کرامت انسان‌ها حفظ شود و هیچ‌کس سوءاستفاده رانته نکنند. در تعبیر رسول خدا رانت همان «عثره» است که در مقابل ایثار قرار دارد و به ایشان به کرات فرموده‌اند که «انی لا احب عثره». یعنی من رانت و زیاده‌خواهی و زیاده‌گزینی را دوست ندارم. ایثار یعنی از حق خود

به حساب آورده‌اند. در حقیقت مستشرقان و مورخان، چیزی که به‌عنوان فتوحات اسلامی شناخته می‌شود و توسط سرداران و بعضی از اصحاب رسول خدا انجام شده را به حساب رسول خدا گذاشته‌اند. بنابراین فرق است بین آن چیزی که در سیره آن بزرگوار ثبت شده و چیزی که بعدا به اسم ایشان، جانشینان او انجام داده‌اند. ما نمی‌توانیم سیره کسان دیگر را به اسم رسول خدا بگذاریم. آنچه ما از رسول خدا دیده‌ایم الفت، صمیمیت، رحمت، انسان‌دوستی، حفظ کرامت انسان، اخلاص برای خدا و انجام رسالت الهی

برگزاری انتخابات برای تعیین رؤسای پژوهشکده‌ها

رئیس پژوهشگاه در انتصاب روسای پژوهشکده‌ها، دو راه برای انجام این مهم پیش روی بود؛ نخست نظرخواهی از اعضای هیئت‌علمی و انتصاب فرد مطلوب از سوی رئیس پژوهشگاه، و دیگری برگزاری انتخابات در پژوهشکده‌ها و اتخاذ تدبیری که افراد موردنظر اعضای هیئت‌علمی در نهایت با حکم رئیس پژوهشگاه، مسئولیت مدیریت پژوهشکده‌ها را بر عهده گیرند. پس از گفت‌وگو و رایزنی با مدیران و صاحب‌نظران از یک‌سو، و مذاکره با اعضای مختلف هیئت‌علمی در نهایت نظام‌نامه انتخاباتی پژوهشگاه به‌گونه‌ای تنظیم شد که نقش اعضای هیئت‌علمی را در جایگاهی بالاتر از صرف نظرخواهی قرار دهد و به‌گونه‌ای نظام‌مند، این مشارکت را برای همیشه نهادینه کند. بر این اساس، مقرر شد انتخابات در پژوهشکده‌ها برگزار شده و رئیس - مگر در موارد خاص - از میان ۲ یا ۳ نامزد انتخابات در هر پژوهشکده (بسته به تعداد اعضای پژوهشکده‌ها)، یکی را به ریاست آن پژوهشکده منصوب کند.

در هر صورت، پس از جلسات و رایزنی‌های مختلف با اعضای هیئت‌علمی، مقرر شد طی دو روز (شنبه و یک‌شنبه ۳ و ۴ خرداد) در پژوهشکده‌های مختلف برگزار شود و با شمارش آراء و اعلام نتایج در اسرع وقت، زمینه برای آغاز فعالیت رئیسان جدید فراهم آید. در نتیجه، در فردای برگزاری انتخابات، یعنی در روز دوشنبه ۵ خرداد هم‌زمان با برگزاری جشن عید سعید مبعث رسول گرامی اسلام (ص)، افراد منتخب اعضای هیئت‌علمی در پژوهشکده‌های مختلف با دریافت حکم از سوی رئیس پژوهشگاه، فعالیت خود را به‌عنوان رییس پژوهشکده آغاز کردند.

بر اساس نظام‌نامه انتخاباتی، برگزاری انتخابات تنها در پژوهشکده‌های دارای بیش از سه عضو هیئت‌علمی میسر است و در نتیجه، روسای پژوهشکده مطالعات تطبیقی اقتصاد و مدیریت و همچنین پژوهشکده ارتباطات و مطالعات فرهنگی تا زمان تکمیل اعضای هیئت‌علمی، بدون برگزاری انتخابات تعیین می‌شوند. بر اساس نتایج حاصل از انتخابات در دیگر پژوهشکده‌ها، در پژوهشکده حکمت معاصر، سرکار خانم دکتر فروغ

مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی در سطوح مختلف همواره یکی از دغدغه‌های جدی اعضای هیئت‌علمی در مراکز مختلف آموزشی و پژوهشی کشور بوده است. در طول سال‌های گذشته این امر با فراز و فرودهایی همراه شده بود، تا آنجا که حدود یک دهه پیش، اقدامات اولیه برای نظرخواهی و سازمان‌دهی رسمی به جایگاه استادان در تعیین روسا این مراکز انجام شد؛ در حالی که در سال‌های بعد نه‌تنها اقدامی در پیشبرد این روش صورت نگرفت که حتی میزان تعیین‌کنندگی آنها در مسائلی که به‌طور سنتی در اختیارشان بود - مانند انتخاب رئیس گروه آموزشی یا پژوهشی و یا نقش محوری در جذب دانشجویان دکتری - با محدودیت‌های جدی مواجه شد و تلاش‌های عیدیه‌ای برای تمرکزگرایی در این زمینه صورت گرفت.

پس از تشکیل دولت تدبیر و امید و با توجه به تأکید ریاست محترم جمهوری بر جلب مشارکت نیروهای فرهیخته در سطوح مختلف تصمیم‌گیری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با پیشگامی در این امر، افزایش نفوذ نظرات اعضای هیئت‌علمی را در سرفحوه فعالیت‌های خویش قرار داد که از جمله مهم‌ترین اقدامات صورت‌گرفته در این زمینه می‌توان به نظرخواهی از اعضای هیئت‌علمی در تعیین روسای دانشگاه‌های تهران و تربیت مدرس اشاره کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی که به‌عنوان محوری‌ترین مرکز تحقیقاتی در زمینه علوم انسانی در کشور فعالیت می‌کند، با توجه به وظایف ذاتی خود و نقشی که می‌تواند در تعمیق فرهنگ مشارکت و همبستگی صنفی و اجتماعی بر عهده گیرد، بر آن شد که در اولین اقدام با تنظیم نظام‌نامه‌ای، انتخاب روسای پژوهشکده‌های مختلف را به اعضای هیئت‌علمی تفویض کند. با توجه به صراحت قانون در مسئولیت

بازدید رئیس پژوهشگاه از کتابخانه ملی

مختلف علوم انسانی بحث و بررسی شد. دکتر آئینه‌وند و هیئت همراه در پایان از بخش‌های مختلف کتابخانه ملی بازدید و با کارشناسان حوزه‌های مختلف گفت‌وگو کردند. ■

دکتر صادق آئینه‌وند رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به همراه جمعی از مشاوران و مدیران با حضور در کتابخانه ملی با رئیس و معاونان آن دیدار کرد. در این دیدار دو طرف ضمن تاکید بر علائق علمی و پژوهشی مشترک میان دو نهاد، زمینه‌های گسترش همکاری در زمینه‌های

گروهی از اعضای هیات علمی پژوهشگاه با محوریت اعضای جوان‌تر، با همفکری یکدیگر نسبت به تدوین مجموعه مطالبات اعضای هیات علمی همت گماشتند تا با تقویت نقاط قوت، ضعف‌های احتمالی موجود در اداره پژوهشگاه، به عنوان یک نهاد علمی و پژوهشی، مرتفع شود. اصلی‌ترین مطالبه این جمع که بعداً با تایید و امضای اکثریت اعضای هیات علمی به رئیس جدید پژوهشگاه تقدیم شد، به رسمیت شناختن منزلت و جایگاه واقعی اعضای هیات علمی و جلب مشارکت آنان در تصمیم‌سازی‌های علمی، پژوهشی و اجرایی پژوهشگاه بود. دومین درخواست نیز، به رسمیت شناختن حق انتخاب روسای پژوهشگاه‌ها و مدیران گروه‌های پژوهشی از جانب اعضای هیات علمی بود، که به نهادینه کردن روندهای علمی و اداری بر مبنای شایسته‌سالاری منجر می‌شود. علاوه بر این دو مورد نخست، پانزده خواسته عام اعضای هیات علمی برای اصلاح روندها و نقص‌های علمی و سازمانی پژوهشگاه نیز در قالب این سند مکتوب، تدوین شد و با تلاشی مُجدّانه به امضای اکثریت اعضای هیات علمی پژوهشگاه رسید. این سند مکتوب در اسفندماه سال ۱۳۹۲، در اختیار رئیس پژوهشگاه قرار گرفت تا به صلاحدید خود نسبت به بررسی موضوعات مطرح شده و اجرایی کردن موارد قابل انجام، اقدام کند. در اینجا لازم است که از پیگیری‌ها و حمایت کلامی و عملی رئیس پژوهشگاه، جناب دکتر آئینه‌وند هم یاد شود، زیرا بدون حمایت‌های ایشان، عملیاتی شدن موارد فوق، غیر ممکن بود. در ادامه این روند، پس از ارائه نامه مذکور به رئیس پژوهشگاه، ایشان با وفاداری به تعهد اخلاقی‌شان در این زمینه و انجام دادن برنامه‌ریزی‌های مختلف که به تدوین آیین‌نامه‌ای برای انتخابات روسای پژوهشگاه‌ها از سوی اعضای هیات علمی در هیات رئیسه پژوهشگاه منجر شد؛ زمینه‌های لازم را برای تحقق این امر فراهم ساختند. البته با توجه به قوانین و آیین‌نامه‌های وزارت علوم، در آن آیین‌نامه حق رئیس پژوهشگاه در تنفیذ احکام روسا محفوظ دانسته شده است. بر این مبنای، با ابلاغ آیین‌نامه مذکور در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۳، انتخابات روسای پژوهشگاه‌ها در تاریخ سه و چهار خردادماه برگزار شد. برگزاری چنین انتخاباتی در کمال آرامش و عقلانیت که با مشارکت و همکاری اعضای هیات علمی پژوهشگاه انجام شد، تبلور احترام و اعتماد به اعضای هیات علمی است. ضمن آنکه از منتخبان این فرایند مردم‌سالارانه و مدنی انتظار می‌رود که با حس مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، ضمن پاسداشت این شیوه عقلانی و دموکراتیک، تمامی توان علمی و اجرایی خود را مصروف ارتقای سطح علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی کنند. در انتها امیدوارم ذکر این تجربه برای تمامی همکاران، سیاست‌گذاران و مدیران در فضای علمی و آموزشی کشور، به ویژه در دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها مفید باشد.

پارسا (با کسب ۶ رأی از مجموع ۱۰ رأی)؛ در پژوهشکده زبان‌شناسی آقای دکتر مصطفی عاصی (با کسب ۱۰ رأی از مجموع ۱۱ رأی)؛ در پژوهشکده غرب‌شناسی و علم‌پژوهی، آقای دکتر غلامحسین مقدم حیدری (با کسب ۸ رأی از مجموع ۸ رأی)؛ در پژوهشکده زبان و ادبیات، سرکار خانم دکتر زهرا پارساپور (با کسب ۸ رأی از مجموع ۱۸ رأی)، و در پژوهشکده مطالعات اجتماعی آقای دکتر نعمت‌الله فاضلی (با کسب ۸ رأی از مجموع ۱۵ رأی) برنده انتخابات بودند که رئیس پژوهشگاه نیز به تأسی از آراء اعضای هیئت علمی به سرعت حکم ریاست افراد نامبرده را صادر کرد. از سوی دیگر، در پژوهشکده تاریخ ایران که با انصراف تنها کاندیدای موجود، برگزاری انتخابات ملغی شده بود، با کسب نظر از اعضای هیئت علمی پژوهشکده و با توجه به اجماع نظر آنها بر آقای دکتر علیرضا مالائی توانی، حکم ریاست پژوهشکده برای ایشان صادر شد. همچنین در پژوهشکده اندیشه سیاسی، انقلاب و تمدن اسلامی، با توجه به آنکه تعداد آرای دو نامزد با یکدیگر مساوی بود، مقرر شد رئیس پژوهشگاه ضمن رایزنی با نامزدها و سایر اعضای هیئت علمی پژوهشکده، در این زمینه تصمیم‌گیری کند.

مرور تجربه انتخابات روسای پژوهشکده‌ها در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

* دکتر امیرعبدالرضا سبجی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی؛ اگرچه سابقه تاسیس‌اش به پیش از انقلاب اسلامی بازمی‌گردد، اما تقریباً از حدود سال ۱۳۸۰ با این نام و ساختار، تشکیلاتی مرکب از تعدادی پژوهشکده به فعالیت‌های خود، محتوا و شکل تازه‌ای بخشید. این روند با تمام فراز و فرودها و ضعف و قوت‌هایش، تا اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۲ که ساختار سازمانی جدید پژوهشگاه از سوی وزارت علوم ابلاغ شد، ادامه یافت. در ساختار جدید، هفت پژوهشکده درون پژوهشگاه تعریف و برای هر پژوهشکده نیز رئیس، تعدادی گروه پژوهشی، اعضای هیات علمی و کارشناس پیش‌بینی شد. در ماه‌های پایانی دولت دهم و ریاست قبلی پژوهشگاه، با توجه به ابلاغ ساختار جدید، رئیس پیشین پژوهشگاه احکام ریاست این پژوهشکده‌ها را به صورت کاملاً انتصابی صادر کرد. ضمن آنکه در برخی موارد، سابقه تحصیلی، شغلی و حتی ردیف استخدامی برخی از روسای پژوهشکده‌ها هیچ‌گونه همخوانی با پژوهشکده‌ای که ریاستش را بر عهده گرفته بودند، نداشت. در این چند ماهی که ذکرش رفت و در آستانه انتصاب رئیس جدید پژوهشگاه (جناب آقای دکتر آئینه‌وند)،

جایزه کتاب فصل برای دو کتاب از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

فلاسفه مدرن و پست مدرن، نوشته علی مرادخانی به عنوان کتاب فصل معرفی شدند.

بنا بر اعلام دبیرخانه جایزه کتاب فصل، کتاب دکتر مهشید میرفرخانی استاد فرهنگ و زبان‌های باستانی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با نام بررسی دینکرد ششم و همچنین کتاب پایان تاریخ در نظر

حاکمیت ترکمانان در ایران منتشر شد

و بر تخت پادشاهی نشست. اما دولت او دیری نپایید چرا که بابر باردیگر با سلطان محمد در منطقه‌ای به نام چناران به پیکار پرداخت و او را شکست داد و پس از مدتی که در چنگ بابر بود، کشته شد. بابر سرمست از این پیروزی‌ها به جهان‌شاه قراقویونلو نامه‌ای نوشت و از او باج و خراج ولایت آذربایجان را خواستار شد و اینکه به نام وی خطبه بخواند. او سپس به عراق عجم و فارس لشکر کشید تا آن سرزمین‌ها را نیز به قلمرو خود بیفزاید. از آن سو جهان‌شاه قراقویونلو تلاش خود را به کار بست تا در قلمرو بابر رخنه کند که تلاش‌های وی به بار نشست و توانست ساوه را تسخیر کند. تسخیری که تصرف عراق عجم را به دنبال داشت. در ادامه به پیروزی‌های دیگر جهان‌شاه پرداخته می‌شود که چگونه توانست بر فارس و کرمان چیره شود. جهان‌شاه پس از مرگ بابر و بروز اختلافات میان شاهزادگان تیموری راهی خراسان شد تا آنجا را نیز به قلمرو خود بیفزاید و توانست با تصرف استرآباد تا حدود سبزوار را به چنگ آورد. او سپس راهی هرات شد و آنجا را نیز به دست آورد. اسماعیل آکا در ادامه کتاب، به بروز اختلاف میان جهان‌شاه و پسرانش می‌پردازد و سپس از عصیان پیر بوداق و عزیمت او از شیراز به بغداد سخن می‌راند. اتحاد دو پسر جهان‌شاه با پیر بوداق در بغداد نگرانی جهان‌شاه را به دنبال داشت چنانکه او آرام و قرار نداشت بنابراین جهان‌شاه راهی بغداد شد و با پیر بوداق به پیکار پرداخت و توانست او را شکست دهد. رقابت جهان‌شاه و اوزون حسن از دیگر مباحث این کتاب است که به کشته‌شدن جهان‌شاه می‌انجامد. سر جهان‌شاه را نزد سلطان ابوسعید تیموری فرستادند و جسدش را به تبریز منتقل کردند و در آرامگاهی به خاک سپردند. با کشته‌شدن جهان‌شاه، ابوسعید بر آن شد تا به آذربایجان و عراق لشکرکشی کند و با اوزون حسن آق قویونلو به نبرد پرداخت و در پایان از اوزون حسن شکست خورد و کشته شد. اوزون حسن سپس واپسین شاهزاده قراقویونلو را شکست داد و بساط حکومت قراقویونلوها را برچید. کتاب حاکمیت ترکمانان در ایران که در ۵۰۰ نسخه منتشر شده است به بهای ۵۵۰۰ تومان در دسترس علاقه‌مندان به تاریخ قرار گرفته است.

کتاب حاکمیت ترکمانان در ایران (دوره قراقویونلوها) نوشته پروفسور اسماعیل آکا با ترجمه اکبر صبوری توسط انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی منتشر شد.

این کتاب که در دو فصل همراه با دیباچه و مقدمه به چاپ رسیده است به حاکمیت ترکمانان در ایران می‌پردازد. نویسنده در مقدمه این کتاب اوضاع سیاسی تیموریان بعد از نبرد آنکارا را بررسی کرده است. اسماعیل آکا، فصل نخست را با «نخستین نبرد قرایوسف با ابوبکر» آغاز می‌کند و به شرح زد و خورد و پیکار قرایوسف و ابوبکر می‌پردازد. قرا یوسف نوین ابن محمد قراقویونلو بانی سلسله قراقویونلو در آذربایجان بود. او پسر قرامحمد قراقویونلو بود که پس از کشته شدن پدرش در شام ریاست قراقویونلو را به دست آورد و طور مستقل با سپاه تیمور در تبریز، عراق و آناتولی جنگید. ابوبکر که در دو جنگ از سپاه قرایوسف شکست خورده بود چاره‌ای جز فرار نداشت. ابوبکر نخست به سلطانیه و از آنجا به یزد گریخت اما در آنجا درهای دروازه را به روی خویش بسته دید بنابراین راهی کرمان شد و به اویس بن ایدکو برلاس حاکم کرمان پناه برد و سرانجام پس از چشم طمع دوختن به حکومت کرمان، در نبرد با پسران ایدکو کشته شد.

نویسنده در ادامه از درگیری‌های قرایوسف با شاهرخ تیموری سخن می‌راند. شاهرخ که شهرهای بارزشی چون قزوین و سلطانیه را از کف رفته می‌دید تلاش خود را به کار بست تا این شهرها را از قرایوسف بازپس بگیرد بنابراین سه پیکار پی‌درپی با قرایوسف و هم‌زمان وی انجام داد که در این جنگ‌ها پیروزی از آن شاهرخ بود.

فصل دوم با عنوان «اوضاع بعد از مرگ شاهرخ؛ قدرت‌یابی جهان‌شاه» آغاز می‌شود که سلطان محمد به دنبال مرگ جدش شاهرخ از خرم‌آباد به قم و از آنجا به ری آمد و یک به یک این شهرها را تسخیر کرد و سپس به اصفهان و از آنجا به شیراز تاخت. سلطان محمد با میرزا عبدالله حاکم فارس به پیکار پرداخت و او را شکست داد و میرزا عبدالله به ناچار قلعه استخر فارس پناه برد. در ادامه نیز از زد و خورد‌های میان شاهزادگان تیموری برای دست یافتن به تاج و تخت پادشاهی سخن به میان می‌آید. در پایان این کشمکش‌ها و نبردهای الغ‌بیگ در فرارودان (ماوراءالنهر)، بابر در خراسان و سلطان محمد رد فارس و عراق عجم به حکمرانی می‌پرداختند. با این همه گسترش دادن قلمرو حکومتی همواره از آرزوهای شاهان و امیران بوده است چنانکه سلطان محمد به دلیل اینکه هرات در زمان شاهرخ پایتخت تیموریان بود و از سویی با توجه به اینکه هر کسی که هرات را تسخیر کنید، تخت پادشاهی را به چنگ خواهد آورد؛ به هنگام دوری الغ‌بیگ از خراسان و حضور وی در فرارودان، به خراسان لشکر کشید و در منطقه‌ای به نام فرهادجرد بین مشهد و جام، بابر را شکست داد و سپس راهی هرات شد

تسلیت

همکار محترم جناب آقای ایوب نازی

تحمل سوگ فقدان پسر تان صبری الهی را می‌طلبم ما را در این غم جانکاه شریک بدانید.

آلبوم لوح فشرده همایش نقد ادبی عرضه شد

همایش در طبقه دوم پژوهشگاه، اتاق ۲۳۰ مراجعه کنند. قیمت این مجموعه ۲۵۰۰۰ تومان است.

آلبوم لوح فشرده مجموعه سخنرانی‌ها، کارگاه‌ها و نشست‌های همایش نقد ادبی که در زمستان ۱۳۹۲ در پژوهشگاه برگزار شد آماده ارائه به علاقه‌مندان است. متقاضیان می‌توانند جهت تهیه این آلبوم به دبیرخانه

تفاوت امر زیبا و امر والا

یادداشت درباره «فلسفه هنر کانت»

* دکتر کریم مجتهدی

«نقد قوه حکم» (در سال ۱۷۹۰ منتشر شده) که اختصاص به زیباشناسی و غایت‌شناسی دارد، مقولات شناختی و اخلاقی به عینه مانند هم کاربرد پیدا نمی‌کنند. زیبایی خواه ناخواه بر اساس یک امر جزئی واحد، از طریق حس دریافت می‌شود و حکمی که به آن تعلق می‌گیرد، قادر نیست از این محدوده فراتر رود. بحث اصلی در واقع با این سؤال عنوان می‌شود: «آیا بعضی از امور ماتقدم می‌توانند سهمی در احکام مبتنی بر ذوق داشته باشند؟» وقتی که می‌گوییم مثلاً این منظره و یا این چهره زیباست، حکم ما از چه اصول زیربنایی ذهنی استفاده می‌کند؟

تخیل و قدرت ابداع آزاد به هر ترتیب در امور هنری سهم زیادی دارند و از این لحاظ کار هنرمند از کار طبیعت‌شناس و مربی امور اخلاقی متمایز می‌شود و مانند این است که در هنر باید به لایه‌های عمیق‌تر روح انسان نفوذ پیدا کنیم. به همین دلیل کلاً در سنت کانتی در مسأله شناخت، حکم به لحاظی صرفاً تقویمی و تعیین بخش است، (Determinant) در صورتی که در هنر، حکم حالت تأملی (Réfléchissant) دارد یعنی گویی از جهان خارج باید به عالم درون برسد و در آن انعکاس یابد. این حکم خواه ناخواه به نوعی حالت درونی دلالت دارد نه به یک شیء خارجی؛ این حکم صرفاً درون ذات است. مثلاً وقتی که می‌گوییم «این مجسمه از سنگ مرمر درست شده» ما صرفاً به شیئی که از مرمر است توجه داریم، ولی وقتی که می‌گوییم «این مجسمه زیباست»، گویی دیگر با خود آن کاری نداریم و زیبایی را نه در آن، بلکه در حالت خاص درونی خود کشف می‌کنیم. این حالت هیچ‌گاه به عینه به صورت یک شناخت عینی و یا یک دستور محض اخلاقی در نمی‌آید و صرفاً جنبه تأملی و انعکاسی پیدا می‌کند. با این حال به نظر می‌رسد که حکم مبتنی بر ذوق و زیباشناسی به نحوی مکمل طبیعت می‌شود. این حکم نوعی وقوف به قدرت آزادانه خلاقیت در نزد انسان و انعکاس درونی آن است.

فلسفه کانت در مورد زیباشناسی به اصول خود وفادار مانده است ولی نحوه اعمال روش متداول او به امر زیباشناسی با دو مورد قبلی یعنی «علم» و «اخلاق» بر حسب متعلق خاص آن، متفاوت است. او «وجهه نظرهای» خود را در مورد زیباشناسی «وهله» و «مرحله» نامیده و «کیفیت» را قبل از «کمیت» آورده است، زیرا به کاربرد ریاضی در هنر اعتقاد ندارد. او همچنین میان امر زیبا و امر مطبوع تفاوت‌هایی قائل شده، زیرا امر مطبوع و خوشایند صرفاً با امیال انسان سر و کار دارد، مانند غذایی که مورد پسند ماست، در صورتی که امر زیبا صرفاً از طریق نظاره و تأمل دریافت می‌شود و هر چقدر این نظاره محض و بی‌آلایش باشد،

اوایل قرن هجدهم میلادی درباره هنر و آثار هنری نوعی گرایش غیرافلاطونی، در کشورهای غربی شروع شد و گویی اصل بر این قرار گرفت که مسأله زیبایی را نه در حد یک «مثال» فوق طبیعی بلکه به نحو مصداقی و در جهان محسوس و ملموس باید مطرح کرد. از نظریه پردازان معروف آن دوره می‌توان از دیدرو (۱۷۱۳-۱۷۸۴) که بیشتر در مورد شعر و ادب اظهار نظر کرده و بیش از او از «آبه دو بس» (۱۶۷۰-۱۷۴۲) (روحانی و منتقد فرانسوی و صاحب کتابی تحت عنوان «تأملاتی درباره شعر و نقاشی» که نوعی نظریه زیباشناختی مبتنی بر «اصالت حس» را عنوان کرده است، نام برد. به عقیده او، هنر در شرایط سالم و مساعد، باید لذات حسی را در نزد ما به صورت لطایف روحی دریاورد، یعنی لذاتی که از انفعلات و شهوات به دور می‌ماند و بیش از پیش زیبایی‌های معنوی جهان را برملا می‌سازند. بعد در این زمینه سعی همگان بر این قرار گرفته بود که با بسط نظر دویس، هنرهای مختلف را مؤول به یک اصل واحد کلی کنند و منشأ احساس زیبایی را نزد انسان و ریشه محوری آن را تعیین کنند.

در آلمان، بحث‌ها درباره هنر و زیبایی‌شناسی با نیکلمن (۱۷۷۸-۱۷۱۷)، دنبال شده و خاصه با بومگارتن (۱۷۶۲-۱۷۱۴)، استاد دانشگاه هال، آن هم به صورت یک رشته مستقل با مقدمات و نتایج خاص خود، تحت عنوان «اِستتیکا» Esthetica این اصطلاح در زبان یونانی صرفاً دلالت به داده حسی دارد که به مرور مفهوم «زیباشناسی» پیدا کرده است. به عقیده او در کنار شناخت منطقی و بر اساس فاهمه و عقل، نوعی شناسایی خاص حسی نیز وجود دارد که البته در سطح پایین‌تر از آن‌ها قرار می‌گیرد.

شاگردان بومگارتن افکار او را بسط و گسترش دادند و اصول نظریه‌ای کلی درباره هنرهای زیبا را به صورت منسجم درآوردند. کانت کاملاً به همین سنت تعلق دارد و با این که به معنایی با بومگارتن موافق نیست، ولی زیباشناسی را مستقل از بحث المعرفة و فلسفه اخلاق می‌داند و آن را به نحو مستقل عنوان می‌کند، خاصه به نحوی که در کتاب «نقد قوه حکم» مورد بحث است.

فیلسوفان آن عصر که بیشتر به عنوان منورالفکر شناخته می‌شدند، همگی عین هم سخن نمی‌گفته‌اند؛ ما در واقع با طیف وسیعی از افکار روبه رو هستیم. البته کانت هم کلاً به همان عصر تعلق دارد ولی به نظر می‌رسد که از بقیه چه در آلمان و چه در کشورهای چونی فرانسه و انگلیس از لحاظ فلسفی عمیق‌تر است؛ او واقعاً به تمام معنی فیلسوف است. در کتاب

امر زیبا ارزش بیشتری پیدا می‌کند. در امر مطبوع صرفاً انتفاع مادی لحاظ می‌شود، در صورتی که امر زیبا فاقد این جنبه است.

همچنین می‌توانیم بگوییم که یکی از بحث‌های بسیار جالب توجه کانت مطالبی است که او در یک رساله کوچک تحت عنوان «تفاوت میان امر زیبا Beau و امر والا Moment» گفته است. تصویری که یونانیان از امر والا داشته‌اند، تا حدود زیادی مساوق همان تصور زیبا بوده است. البته در این مورد نه انطباق حسی به نحو مستقیم اثر دارد و نه مفهوم ذهنی، بلکه امر «والا» خواه ناخواه یک جنبه بی‌حد و حصر دارد و گویی نمی‌توان آن را مرزبندی کرد و کلاً بر خلاف امر زیبا، بدون توجه به «کمیت» نمی‌توان آن را دریافت. مثلاً یک گل سرخ می‌تواند زیبا باشد ولی در هر صورت والا نیست.

صفت ممیزه امر والا، جنبه گسترده و تصویری است که از بی‌نهایت التقا می‌کند. امر «والا» دلالت به نوعی بزرگی و عظمت دارد به نحوی که با مقایسه با آن، بقیه امور کوچک و حقیر می‌نمایند، مثلاً کوه‌های سر به فلک کشیده‌ای که در مقابل آن ایستاده‌ایم و یا عظمت اقیانوس و شدت توفانی که آن را به تلاطم درآورده است. به هر ترتیب لذتی که در امر «والا» احساس می‌شود با نوعی احساس احترام و تحسین همراه است و در ضمن گویی باید به عجز و عدم قدرت خود نیز واقف شویم. در این احساس خوف و رجا یک جا بروز می‌کنند و اراده به نحو اجتناب ناپذیر بر نفسانیات فائق می‌آید. در حد سستی و زبونی از امر «والا» نمی‌توان سخن گفت.

در نظریه کانت جنبه‌های تاریخ هنر روی هم رفته بسیار کمتر از

نوشته‌های هگل است، او بیشتر در ماهیت زیبایی سخن می‌گوید، همان‌طور که قبلاً در مورد شناخت و اخلاق صحبت کرده است. با این حال باید گفت که به نظر او سه گروه هنر اصلی وجود دارد که عبارتند از:

۱- هنرهای کلامی از جمله شعر و خطابه که البته در خطابه تخیل منجر به فاهمه می‌شود ولی در شعر معکوس است، یعنی فاهمه منجر به تخیل می‌شود.

۲- هنرهای تجسمی از نوع مجسمه‌سازی و پیکرتراشی و معماری که در آن آثاری به وجود می‌آید که تا حدودی معادل نمونه‌های طبیعی خود هستند.

۳- بالاخره هنرهای نمایشی از نوع نمایش و بیان احساسات از طریق موسیقی و نقاشی و...

کانت علاوه بر هنرهایی که نام بردیم، همچنین آن نوع هنری را پیش‌بینی می‌کند که در آن از همه رشته‌های هنری بتوان استفاده کرد، یعنی نوعی هنر تألیفی و مرکب.

ظاهراً گفته می‌شود که ریشارد واگنر (۱۸۸۳-۱۸۱۳) خواسته است در اپراهای خود از نظر کانت استفاده کند و آرمان او را خاصه در مورد امر «والا» تحقق بخشد. در این زمینه درباره اپرای معروف او «تریستان و ایزولد» که یک داستان عاشقانه است و به لحاظی نه فقط معادل «ویس و رامین» ایرانی است بلکه احتمالاً با آن ریشه‌های مشترکی دارد، سخنان زیادی گفته‌اند.

* چهره ماندگار فلسفه و رئیس گروه غرب‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

انتصابات

- * دکتر صادق آیین‌وند رییس پژوهشگاه طی حکمی دکتر موسی نجفی را به عنوان رییس پژوهشکده نظریه‌پردازی سیاسی انقلاب و تمدن اسلامی منصوب کرد.
- * دکتر امیرعبدالرضا سینجی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به عنوان سرپرست پژوهشکده مطالعات فرهنگی و ارتباطات منصوب شد.
- * دکتر مهدی معین‌زاده طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به سمت مدیر گروه پژوهشی فلسفه علم و فناوری منصوب شد.
- * دکتر محمدعلی فتح‌الهی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به سمت رییس پژوهشکده اندیشه سیاسی و روابط بین‌الملل منصوب شد.
- * دکتر حمید تنکابنی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به عنوان رییس مرکز فرهنگی آسیا منصوب شد.
- * دکتر سیدسجاد علم‌المهدی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به سمت رییس پژوهشکده مطالعات تطبیقی اقتصاد و مدیریت منصوب شد.
- * دکتر نعمت‌الله فاضلی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به عنوان رییس پژوهشکده علوم اجتماعی منصوب شد.
- * دکتر صادق آیین‌وند رییس پژوهشگاه طی حکمی دکتر زهرا پارساپور را به عنوان رییس پژوهشکده زبان و ادبیات منصوب کرد.
- * دکتر مصطفی عاصی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به عنوان رییس پژوهشکده زبان‌شناسی منصوب شد.
- * دکتر علیرضا ملایی توانی طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به عنوان رییس پژوهشکده تاریخ ایران منصوب شد.
- * دکتر غلامحسین مقدم حیدری طی حکمی از سوی رییس پژوهشگاه به عنوان رییس پژوهشکده غرب‌شناسی و علم‌پژوهی منصوب شد.
- * علی ایرانی طی حکمی به سمت مسئول کتابفروشی منصوب شد.

نقد نظریه های مربوط به نوع و ماهیت دولت؛ در ایران عصر پهلوی اول

* محمدسالار کسرائی

دانشیار گروه جامعه‌شناسی پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

ظهور علوم اجتماعی جدید و ادعای آن مبنی بر توان تبیین تحولات اجتماعی، سیاسی و تاریخی موجب شکل‌گیری نظریه‌های اجتماعی با رهیافت‌های مختلف در خصوص مسائل اجتماعی-تاریخی شده است. با این مدعا، نظریه به تاریخ‌پژوهان و تاریخ‌نگاران کمک کرده است تا عمیق‌تر و با نگرشی تبیینی به سراغ حوادث برون و رویدادهای تاریخی را نه صرفاً به عنوان حوادث منفرد و یکتا، بلکه به عنوان رویدادهایی که از منطقی درونی برخوردارند و احتمالاً مشابهت‌هایی با رویدادهایی از این سنخ در تاریخ و سرزمین‌های دیگر دارند، بنگرند. این رویکرد (بهره‌گیری از نظریه برای تبیین تاریخ و رویدادهای تاریخی) به حوزه تاریخ‌نگاری در ایران نیز تسری یافته و در دهه‌های پیشین، بسیاری از تاریخ‌نگاران و پژوهشگران علوم اجتماعی تلاش کرده‌اند تا از نظریه‌های موجود در حوزه علوم اجتماعی برای تحلیل مسائل تاریخی ایران استفاده کنند. یکی از حوزه‌های مشترک که هم تاریخ‌نگاران و هم پژوهشگران اجتماعی بسیار علاقه‌مند به بررسی آن هستند، دولت است. در باب دولت در ایران و بالاخص دولت در دوره پهلوی اول، پژوهش‌های گسترده‌ای صورت گرفته است. در تعداد چشم‌گیری از این پژوهش‌ها، تلاش شده است تا ماهیت دولت در دوره پهلوی بحث و بررسی شود.

دلایل این اقبال پژوهشی با چنین رویکردی به دولت در دوره پهلوی اول، تا حدودی ناشی از ساختار و تا اندازه‌ای ماهیت متفاوت این دولت از دولت‌های پیشین است.

در پژوهش‌هایی که درباره ماهیت دولت پهلوی اول صورت گرفته است از صفاتی چون؛ دولت مطلقه مدرن (آزاد ارمکی، ۱۳۸۹؛ اکبری، ۱۳۸۹)، شبه پاتریمونالیسم (توفیق، ۱۳۸۵)، دولت اتوکراتیک (اطاعت)، دیکتاتوری (رحمانیان)، دولت مطلقه شبه مدرن (میراحمدی، ۱۳۸۹)، شبه مدرنیسم (کاتوزیان، ۱۳۷۴)، استبداد شرقی (خنجی، ۱۳۷۳ و ۱۳۷۵، آبراهامیان، ۱۳۷۹)، استبداد ایرانی (کاتوزیان، ۱۳۷۴)، دولت وابسته (کدی، ۱۳۶۹، اشرف، ۱۳۴۷، گازیورسکی، ۱۳۷۱، رواسانی)، دولت اقتدارگرایی نوساز (برتران بدیع، ۱۳۷۳)، دولت تحصیلدار (مهردوی، ۱۹۷۰)، پاتریمونالیسم (شهابی، ۱۳۸۰) و ... استفاده شده است و هر کدام سعی کرده‌اند تا ماهیت دولت پهلوی اول را با این ویژگی توصیف و تبیین کنند.

مسئله اصلی این مقاله، نقد و بررسی این نظریه‌ها و ارائه بحثی فرافرنزی در باب ماهیت دولت در عصر پهلوی اول است. به عبارت دیگر در این پژوهش تلاش خواهد شد تا ابتدا پژوهش‌های انجام شده از سه زاویه استحکام نظری، دقت روش‌شناختی و غنای محتوایی نقد و ارزیابی شوند و به این پرسش پاسخ داده شود که این پژوهش‌ها با چه رویکردی به مسئله ماهیت دولت در دوره پهلوی اول پرداخته‌اند؟ چه جنبه یا جنبه‌هایی از مسئله برای آنان اهمیت بیشتری داشته است؟ چه جنبه یا جنبه‌هایی نادیده گرفته شده‌اند؟ و سپس یک دیدگاه تلفیقی ارائه کنیم.

کتاب شیعه‌شناسی غربی و اصول اعتقادات شیعه دوازده امامی منتشر شد

پیامبر آگاه‌ترین افراد به دقایق وحی و احکام شریعت بودند گفتار و کردار آنان تجسم وحی الهی و معارف و احکام اسلامی است. فصل سوم «اصل عقل بنیان عدل در شیعه دوازده امامی» نام گرفته است که سرچشمه اصل اعتقادی عدل را عقلانیت شیعه دوازده امامی قلمداد کرده است چرا که شیعه به حسن و قبح عقلی و ذاتی معتقد است. نویسنده در ادامه به نمونه‌هایی از بیانات حضرت علی درباره عدل می‌پردازد و سپس به این برآیند می‌رسد که اعتقاد شیعیان امامیه به زیربنایی بودن عدل در ایمان و عمل دینی مولود اهمیت است که امامان برای این اصل بنیادی قائل بودند.

«امامت» نام فصل چهارم است که در سطرهایی از این فصل درباره امام آمده است: «در قرآن کریم کسی که حامل بالاترین درجات قرب یعنی ولایت باشد و رابطه انسانیت را با حق و حقیقت حفظ کند امام نامیده می‌شود.» نویسنده در ادامه به تفاوت‌های میان شیعه اسماعیلیه و شیعه دوازده امامی می‌پردازد و پس‌تر اصل عصمت در میان شیعیان توضیح داده می‌شود.

بخش بلندبالای این کتاب که دربردارنده ۱۱ فصل است، بخش سوم است که بر آن «بررسی و تحلیل نظریات شیعه‌شناسان غربی در مورد عقلانیت، عدل و امامت شیعه دوازده امامی» نام نهاده‌اند. در فصل نخست این بخش دیدگاه ویلفرد مادلونگ اسلام‌شناس آلمانی بررسی شده است. وی که کتابی با نام «جان‌شینی محمد» را به رشته نگارش درآورده است، به

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی کتاب شیعه‌شناسی غربی و اصول اعتقادات شیعه دوازده امامی نوشته دکتر مریم صانع‌پور استاد گروه پژوهشی تاریخ و تمدن غرب را منتشر کرد.

این کتاب دربردارنده مقدمه و ۶ بخش است که بخش نخست با نام «نگاهی اجمالی به شیعه‌شناسی در غرب» دربردارنده دو فصل است. در فصل نخست بسیار کوتاه به تاریخچه اسلام‌شناسی در غرب پرداخته شده است که حول-وحوش نیمه دهه ۱۸۰۰ میلادی ماکس مولر کتب مقدس شرقی را ویرایش کرد و آرام‌آرام اسلام‌شناسی در غرب رواج یافت. فصل دوم نیز به تاریخچه شیعه‌شناسی در غرب پرداخته است که نخستین بار در سده نوزدهم ادبیات شیعه در قالب یک چاپ سنگی منتشر شد و پس‌تر گلدزیهر، ژولیوس ولهاوزن، ادوارد براون، دونالدسون، هانری کربن و لویی ماسینیون آثاری درباره اسلام شیعی منتشر کرده‌اند.

بخش دوم کتاب «مبانی کلامی شیعه دوازده امامی» نام دارد که دربردارنده ۴ فصل است. در فصل نخست که «عقلانیت مهم‌ترین شاخصه تفکر شیعه امامیه» نام گرفته است نویسنده به روایت‌های امامان درباره عدل می‌پردازد و سپس با استناد به مقاله‌ای از هانری کربن فرانسوی، برخی از مکاتب فلسفی شیعی را بررسی می‌کند. فصل دوم «کلام برهانی - فلسفی شیعه امامیه» نام دارد که در سطرهایی از این فصل می‌خوانیم: «کلام امامیه در اصول عقاید برهانی و استدلالی و نیز در روش مباحث انتقادی از امامان سرمشق گرفته است و از آنجا که طبق نصوص قرآنی، اهل بیت

- * دکتر حسینعلی قبادی معاون پژوهشی و دانشیار فرهیخته پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به مقام استادی ارتقاء یافت. پژوهشگاه این مقام را به استاد ارجمند تبریک می‌گوید.
- * دکتر پروین ترکمنی آذر دانشیار ارجمند پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به مقام استادی ارتقاء یافت. پژوهشگاه این مقام را به استاد گرامی تبریک می‌گوید.
- * دکتر آریتا افراشی استادیار ارجمند پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به مقام دانشیاری ارتقاء یافت. پژوهشگاه این مقام را به دکتر افراشی تبریک می‌گوید.
- * دکتر ثریا مکنون استادیار فرهیخته پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به مقام دانشیاری ارتقاء یافت. پژوهشگاه این مقام را به دکتر مکنون تبریک می‌گوید.

سوم واپسین فصل این بخش «دیدگاه پدیدارشناسانه» نام گرفته است. عنوان بخش پنجم «نقد رویکردهای کلامی شیعه‌شناسان غربی» است که در این بخش دیدگاه‌های پژوهشگرانی چون مادلونگ، باشر، هانری کرین، میرچا الیاده نقد و بررسی شده است. واپسین بخش این کتاب که بخش ششم است «نتیجه‌گیری و پیشنهاد» نام دارد که نویسنده کتاب به این برآیند می‌رسد با وجود آنکه رویکرد شیعه دوازده امامی بر مبانی عقلانی مبتنی است بررسی‌ها نشان می‌دهد که در آراء شیعه-شناسان غربی به عقلانیت آموزه‌های شیعی توجه اندکی شده است که البته ویلفرد مادلونگ آلمانی در میان استثناء است چرا که وی با بررسی دیدگاه‌های خواجه نصیرالدین طوسی، به عقل‌گرایی شیعی توجه کرده است. کتاب شیعه‌شناسی غربی و اصول اعتقادات شیعه دوازده امامی که در ۵۰۰ نسخه منتشر شده است به بهای ۲۲۰۰۰ تومان در دسترس علاقه‌مندان به مباحث دین قرار گرفته است.

اهمیت حفظ و احیای نسخ خطی در فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی بررسی شد

سخنرانی دکتر سید عبدالله انوار، عصر شنبه ۲۵ خردادماه ۱۳۹۳ در تالار اندیشه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با موضوع «بحثی درباره اهمیت حفظ و احیای نسخ خطی در فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی» برگزار شد که استقبال استادان و پژوهشگران را به دنبال داشت. دکتر انوار در آغاز به بیان نحوه شکل‌گیری تمدن موسوم به «تمدن دوره اسلامی» پرداخت و سپس درباره دانشمندان بزرگ این عصر که به طور عمده ایرانی بودند و آثار مهمی در این دوره درخشان از خود به یادگار گذاشته‌اند سخنرانی کرد. وی با اشاره به اینکه نحو عربی را سخنوران و ایرانیان عرب‌زبان وضع کرده‌اند گفت: اهمیت احیای تراث علمی دوره طلایی اسلامی بدان مایه است که اگر مغفول بماند - چنان که با تأسف فراوان در این چند دهه اخیر در بوتۀ اجمال و فراموشی قرار گرفته است، زمانی نمی‌گذرد که هویت فرهنگی مان را نیز باید از لابه‌لای پژوهش‌های غرض‌آلود غربیان بجوییم که این باعث خواهد شد شلاق مغرب زمینیان همواره بر پیشانی‌مان فرود بیاید. استاد انوار در ادامه به بحث درباره ثبت اطلاعات یک نسخه کهن در کاربرگ‌هایی که خود وضع کرده، پرداخت و سپس از پیچیدگی‌های تصحیح نسخه، ویژگی‌های یک مصحح نسخ خطی و سایر مباحث مرتبط سخن راند و در پایان به پرسش‌های تخصصی مستمعان پاسخ گفت.

خلافت، امامت و عقلانیت پرداخته است. فصل دوم به دیدگاه مایر بارآشر استاد بخش زبان و ادبیات عرب دانشگاه عبری اورشلیم اختصاص یافته است که وی امامت و غلو را بررسی کرده است.

فصل سوم درباره دیدگاه اتان کلبگ استاد دانشگاه اورشلیم است که وی درباره امامت نوشته است. چنانکه کلبگ نوشته است پژوهشگران حدیث امامی در بلخ، کاشان، قزوین، گرگان و آمل فعال بوده‌اند و در فاصله میان نیمه سده سوم تا نیمه سده چهارم، ایران و عراق، به ویژه قم و کوفه دو مرکز مهم فعالیت شیعه امامی بودند.

در فصل چهارم به دیدگاه زبینه اشمیتکه استاد مطالعات اسلامی در دانشگاه آزاد برلین پرداخته شده است و فصل پنجم نظر رونالد بوکلی که از شیعه‌شناسان غربی است درباره امامت بررسی شده است. دیدگاه هاینس هالم استاد شیعه-شناسی دانشگاه توینگن درباره امامت در فصل ششم نقد و بررسی شده است.

دکتر صانع‌پور در فصل هفتم از بخش سوم به دیدگاه جوئل کرامر درباره عقلانیت پرداخته است. کرامر بر این باور است که اگر عقلانیت شیعه دوازده امامی نبود نوزایی‌هایی اسلامی در سده‌های سوم و چهارم تحت حاکمیت شیعی آل‌بویه به وجود نمی‌آمد و پیرو آن، نوزایی اروپا در سده دوازدهم رخ نمی‌داد.

فصل هشتم نظر پل لوفت شیعه‌شناس آلمانی و کولین ترنر اسکاتلندی را به بوتۀ معرفی گذاشته است که این دو بر این باورند که خلافت حضرت علی، فاجعه کربلا و پنهان شدن امام دوازدهم و نظریه مهدویت، سه رخداد مبنایی در تاریخ شیعه است. نویسنده در فصل نهم از دیدگاه جونا وینترز در مقاله‌های خاستگاه‌های شیعه سخن گفته است. دیدگاه ویلیام مونتگمری وات، مورخ و اسلام‌شناس اسکاتلندی درباره امامت در فصل دهم بررسی شده است.

فصل پایانی بخش سوم به دیدگاه هانری کُربن، فیلسوف، متکلم، اسلام‌شناس و شیعه‌شناس فرانسوی اختصاص یافته است که دیدگاه‌های وی درباره امامت و عقلانیت بررسی شده است. کرین حیات معنوی خود را مرهون سهروردی می‌دانست و بر این باور بود که دیدگاه پژوهشگران غربی درباره اینکه ابن‌رشد پایان فلسفه در میان مسلمانان است، نادرست است چرا که فعالیت فلسفی در شرق اسلامی به ویژه ایران وجود داشته و دارد.

بخش چهارم این کتاب «نقد نظریه‌های شیعه‌شناسانه غربی در یک روند اجمالی» است که در بردارنده سه فصل است. فصل نخست این بخش «شرق‌شناسی، تهدیدها و فرصت‌ها» نام دارد که در آغاز سخنی از ادوارد سعید به چشم می‌خورد که شرق‌شناسی غربی‌ها در راستای راهبرد استعماری خود همواره بر برتری موقعیت غرب تکیه می‌کند. «دیدگاه سوژه‌محور» نام فصل دوم است که به دیدگاه شرق‌شناسانی همچون ماسینیون فرانسوی پرداخته می‌شود کسی که اگرچه بر دیدگاه‌های کرین تأثیر می‌گذارد اما نقطه آغاز حرکتش دیدگاه‌های استعمارگرانه و سوژه‌محور بوده است. فصل

کانت و ملاصدرا هر دو خیر بشر را می خواهند

داشته باشد که بتواند کشورهای مختلف را وادار به توافق کند. این چهره ماندگار فلسفه با بیان این که جنگ و صلح در کتاب کانت دو قطب کاملاً جدا از یکدیگر نیستند، افزود: به نظر کانت در این دوره میانی پیشگیری مهم است. ما کاری نداریم که صلح برقرار است و جنگی اتفاق نیفتاده اما آنچه وجود دارد این است که جهان در حال حرکت به سمت جنگ است. پس بهداشت پیشگیری می‌گوید باید از جنگ پیشگیری کرد.

وی تاکید کرد: باید نگذاریم جنگ اتفاق بیافتد چون در غیر این صورت صلح یک مفهوم کاذب است و بلکه یک قرص مسکن و آرام بخش است. وی با اشاره به این که جنگ نوعی مدیریت است و نمی‌توان این را انکار کرد افزود: کانت سیاست را به ماری تشبیه می‌کند که هم خطرناک است و هم محتاط! من عنوان سخنرانی خود در این همایش را «صلح؛ افق امید» نامیده‌ام اما اکنون ترجیح می‌دهم سخنرانی خود را «صلح؛ افق انتظار» قرار دهم چون با مفهوم انتظار خود را در خط صدرا قرار می‌دهم چراکه انتظار در نگاه صدرا خودش را حفظ می‌کند.

وی ادامه داد: اما کبوتر صلح از زمان حضرت نوح وجود داشته است و زمانی که کبوتری با برگی از زیتون به سمت کشتی نوح آمد امید در بشر زنده شد. مجتهدی، فلسفه ملاصدرا را با فلسفه کانت متفاوت دانست و افزود: در فلسفه ملاصدرا حکمت نبوی جلوه دارد. در فلسفه کانت معرفت‌شناسی مطرح است در حالی که در فلسفه ملاصدرا وجود‌شناسی وجود دارد. شناخت در فلسفه کانت بر اساس قوانین نیوتن است اما در فلسفه صدرا وجودشناسی و حکمت نبوی مطرح است.

این استاد فلسفه تشابه کانت و ملاصدرا را در خیر بشر دانست و تاکید کرد: در فلسفه کانت اخلاق مهمتر از حقوق است اما حقوق تعمیم‌پذیر نیست. با این وجود کانت و ملاصدرا هر دو خیر بشر را می‌خواهند و از این منظر شبیه به یکدیگر هستند.

به گفته وی، خواه اخلاق به صلح برسد یا نرسد برای بشر چاره‌ای جز این راه نیست.

دکتر کریم مجتهدی در هجدهمین همایش بزرگداشت ملاصدرا که در نخستین روز خردادماه برگزار شد تشابه کانت و ملاصدرا را در خیر بشر دانست و گفت: در فلسفه کانت اخلاق مهمتر از حقوق است اما حقوق تعمیم‌پذیر نیست. با این وجود کانت و ملاصدرا هر دو خیر بشر را می‌خواهند و از این منظر شبیه به یکدیگر هستند.

مجتهدی در هجدهمین همایش بزرگداشت ملاصدرا گفت: جنگ و زشتی کار دیوانه‌ها و مفسدان است ولی به لحاظ فلسفه سنتی افرادی بودند که از زمانهای بسیار قدیم اصل این جهان را در نوعی صبرورت تام می‌دیدند. وی با بیان این که به‌ناچار باید از جنگ قبل از صلح سخن بگوییم گفت: بیخود نیست که تولستوی در رمان معروف خود «جنگ و صلح» ابتدا جنگ را می‌آورد و پس از آن صلح را.

وی افزود: صلح همان امید است و اگر در جهان جنگ هم باشد صلح قوی‌تر است. امید همان زندگی و حفظ زندگی است که می‌توانیم از آن به معنای صلح تعبیر کنیم.

این استاد فلسفه با اشاره به طرح موضوع صلح پایدار در آثار کانت گفت: وی با در فلسفه ملاصدرا حکمت نبوی جلوه دارد. در فلسفه کانت معرفت‌شناسی مطرح است در حالی که در فلسفه ملاصدرا وجود‌شناسی وجود دارد. شناخت در فلسفه کانت بر اساس قوانین نیوتن است اما در فلسفه صدرا وجودشناسی و حکمت نبوی مطرح است. چنان نظام منسجمی در آثار خود از این مفهوم صحبت کرده است که خود نیز از آن تعجب می‌کند. به اعتقاد کانت درباره صلح می‌توان به لحاظ فلسفه اخلاق و حقوق صحبت کرد. البته حقوقدانان ها کار ساده‌تری دارند چون می‌توانند واقعیت موجود را در نظر بگیرند و قوانین را تنظیم کنند اما کار فیلسوف سخت است چون او آرمان و تعهد دارد و حتی واقعیت یک موجود را می‌تواند نفی کند چون فیلسوف می‌تواند یک تعهد فوق انسانی داشته باشد.

به گفته وی، برای کانت جنگ یک مسئله داخلی نیست. وی برای نخستین بار موضوع سازمان ملل را مطرح می‌کند و می‌گوید باید سازمانی وجود

نشست «مطالعات قرآنی؛ وضعیت حال، چشم‌انداز آینده» برگزار شد

چهارمین نشست از سلسله نشست‌های «مطالعات قرآنی؛ وضعیت حال، چشم‌انداز آینده» با سخنرانی دکتر محمدکاظم شاکر، استاد دانشگاه قم، ۲۰ خردادماه در تالار اندیشه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد.

در این نشست دکتر شاکر درباره مباحثات مسئله وحی و سه دیدگاه عمده در نسبت میان متن قرآن به طور خاص و متون مقدس در ادیان ابراهیمی به طور عام به بحث پرداخت و گفت: دیدگاه اول، از آن سنت‌گرایان یهودی درباره اسفار خمسه و غالب عالمان مسلمان درباره قرآن کریم است که مطابق آن، الفاظ و نیز معانی این متون از خداوند است. وی افزود: دیدگاه دوم، نظر غالب متکلمان مسیحی است که معنا را از خداوند می‌دانند؛ اما الفاظ را از نویسندگان مشخص متون مقدس. دیدگاه سوم که نسبت به دو دیدگاه نخست متاخرتر است، لفظ و معنای متون مقدس را از خداوند نمی‌داند، بلکه مطابق این دیدگاه، خداوند از طریق وحی، تنها باعث و برانگیزاننده متن مقدس است و این پیامبران هستند که متأثر از تجربه قدسی و الوهی خود، لفظ و معنای این متون را پدید آورده‌اند.

پژوهش نامه زنان منتشر شد

هفتمین شماره از دوفصل نامه علمی - پژوهشی پژوهش نامه زنان به زیور طبع آراسته شد.

دوفصل نامه علمی - پژوهشی پژوهش نامه زنان از انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی است. پژوهشگاه با هدف گسترش تحقیق و پژوهش درباره زنان و خانواده در جامعه علمی ایران، این نشریه را منتشر می کند. مدیر مسئول این نشریه دکتر حمیدرضا آیت الهی و سردبیر آن محمدرضا جوادی یگانه است. شماره هفتم این نشریه دربردارنده هفت مقاله است. نخستین مقاله این شماره به قلم سه نویسنده به نام های سعیده الهی دوست، علی ربانی و بهزاد شمس است که مقاله «زنان، مادری و شیردهی» را نگاشته اند و به سودمندی های تغذیه کودک با شیر مادر پرداخته اند. در بخشی از چکیده این مقاله آمده است: «در جوامع امروزی بیماری های واگیر نسبت به گذشته کاهش چشمگیری یافته، اما بیماری های غیر واگیر و انواع سرطان ها رو به افزایش است. تحقیقات مختلف نشان می دهد که تغذیه با شیر مادر یکی از عواملی است که از بسیاری امراض پیشگیری می کند. بنابراین، ترویج تغذیه با شیر مادر می تواند مادران و کودکان را از ابتلا به بسیاری از بیماری های مزمن مصون کند. در سال های اخیر اهداف تغذیه انحصاری با شیر مادر در کشور به طور مطلوب محقق نشده است. از آن جا که پدیده شیردهی با سازه های فرهنگی - اجتماعی درهم آمیخته است، برای شناخت عوامل مؤثر در آن بایستی به بستر و زمینه های آن در جامعه توجه کرد. از این رو، شناخت الگوهای اجتماعی - فرهنگی مؤثر در تغذیه با شیر مادر می تواند راه مؤثری برای ترویج تغذیه با شیر مادر باشد. این مطالعه نشان می دهد که اگرچه عوامل زیست - فیزیکی از جمله عواملی است که در شیردهی مادران تأثیر می گذارد، این عوامل خود تحت تأثیر احساسات مادرانه، آرامش و اعتمادبه نفس مادر، و باورهای فرد است. از آن جا که باورهای فرد تحت تأثیر شبکه روابط اجتماعی و از جمله خانواده است و با توجه به این که در جامعه ایرانی هنوز خانواده نقشی تعیین کننده در باورها و رفتارهای افراد دارد، پدیده شیردهی ارزشی اجتماعی به شمار می رود. همچنین، حمایت اجتماعی اطرافیان از جمله مادر، همسر، پزشک، و کارکنان بهداشتی نقش تعیین کننده ای در روند شیردهی مادران دارد. از طرفی، در زنان شاغل، علاوه بر عوامل

ذکرشده، حمایت اطرافیان و رعایت قوانین شیردهی از عوامل مؤثر در شیردهی مادران است.» مقاله دوم این شماره «جایگاه مهریه سنگین در آموزه های دینی، آرای فقها و حقوق موضوعه» نام دارد که عبدالعلی توحه و آرزو ملک شاه نگاشته اند. در چکیده این مقاله آمده است: «مهریه، به منزله یکی از حقوق مالی زوجه در اسلام، جایگاه و اهمیت ویژه ای دارد. قرآن کریم از مهریه به منزله صدق، نحلّه، و ... تعبیر می کند و نحلّه نشانه صداقت مرد به زن در پیمان زناشویی است. در فقه امامیه و قانون مدنی ایران برای مهریه سقفی تعیین نشده و میزان آن به توافق طرفین محول شده است. در سال های اخیر، تغییر نظام ارزش ها، هنجارها، باورها، و ... موجب شده است که مهریه از جایگاه اصلی اش فاصله بگیرد و به میزان چشمگیری افزایش یابد. این افزایش باعث بروز مشکلاتی در کارکرد خانواده، جامعه، و ... شده است. سؤال اصلی این پژوهش این است که جایگاه مهریه های سنگین در آموزه های دینی چیست؟ نتایج بیانگر آن است که اگرچه در اسلام برای مهریه سقفی تعیین نشده است، قراردادن مهریه سنگین لاقبل ناپسند شمرده می شود. شاید فلسفه این کراهت پیامدهای منفی و تبعات ناگوار اجتماعی است که از مهریه های سنگین متوجه فرد و جامعه می شود. فقها هم مسلمانان را بر سبک گرفتن مهریه تشویق کرده و از گرفتن مهریه سنگین بر حذر داشته اند. در پایان هم راهکارهایی برای برون رفت از این معضل عرضه شده است.» زینب زارعی نژاد نویسنده سومین مقاله با نام «مقایسه منزلت های هویتی و رضامندی زناشویی بین متأهلین شاهد و غیرشاهد دانشجویان در سطح شهرستان کرج» است که در چکیده آن می خوانیم: «پژوهش حاضر به بررسی مقایسه ای رابطه بین منزلت های هویتی با رضامندی زناشویی زوج های شاهد و غیرشاهد دانشجویان می پردازد. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری کل دانشجویان متأهل اعم از شاهد و غیرشاهد دانشگاه های شهر کرج است و تعداد نمونه آماری، با توجه به ماهیت پژوهش، ۴۰۰ نفر (۲۰۰ نفر دانشجوی متأهل مرد و ۲۰۰ نفر دانشجوی متأهل زن) تعیین شد. سپس از بین

این دانشگاه ها، با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس، گروه نمونه انتخاب شدند. اطلاعات لازم برای این پژوهش، از اجرای دو آزمون پرسش نامه منزلت هویت فرد (Eom-Eis-2) و پرسش نامه رضامندی زناشویی انریچ هم زمان به دست آمده اند. برای پاسخ به فرضیه ها و سؤال های پژوهش، با توجه به ماهیت متغیرها، از روش های استنباطی شامل آزمون های Z و t برای معنی دار بودن ضریب همبستگی r و آزمون Zt فیشر برای مقایسه همبستگی های دو گروهی و هم چنین آزمون t و U من ویتنی برای مقایسه میانگین ها و مجموع رتبه های دو گروه استفاده شده است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که هویت یافتگی با رضامندی زناشویی ارتباط مثبت و معنی داری دارد. به عبارتی، میزان رضامندی زناشویی در افرادی که از منزلت هویت یافتگی بالایی برخوردارند بیشتر است. هم چنین یافته حاکی از آن است که اختلاف همبستگی دو متغیر (رضامندی و ابعاد هویت) بین دو گروه متأهلین شاهد و غیرشاهد در بعد هویت یافتگی، به طور مثبت، معنی دار است، ولی در سایر ابعاد هویت این اختلاف معنی دار نیست.» چهارمین مقاله با نام «رتبه بندی عوامل مؤثر در اشتغال زایی زنان کارآفرین با استفاده از تکنیک تاپسیس» به مقوله اشتغال زایی بانوان کارآفرین در استان خراسان رضوی اختصاص دارد که میثم زنگنه، عیسی نیازی، راحیل میرکتولی، الهام عاشوری و رامین باقری آن را نوشته اند. در چکیده مقاله آمده است: «هدف از این مطالعه رتبه بندی عوامل مؤثر در اشتغال زایی زنان کارآفرین بخش تعاون استان خراسان رضوی است. پس از مطالعه پیشینه تحقیق و بررسی ابعاد مختلف گرایش زنان به اشتغال، نخست درخت تصمیم گیری سلسله مراتب عوامل مؤثر در کارآفرینی و اشتغال زایی زنان شناسایی شد. سپس، با استفاده از تکنیک تاپسیس (TOPSIS) و روش وزن دهی آنتروپی شانون، عوامل مؤثر در اشتغال زایی زنان رتبه بندی شد. نتایج این مطالعه بیانگر آن است که یکی از مهم ترین انگیزه های زنان برای اشتغال، رفع نیازهای مادی است. بر این اساس، شغل درآمدزا برای زنان نیازهای مالی آنان را رفع می کند و کمکی اقتصادی در بهبود وضعیت مالی خانواده است.

عامل جلوگیری از افسردگی در زنان رتبه آخر را در بین گزینه‌های مؤثر در اشتغال‌زایی زنان کسب کرده است.»

سهیلا صادقی فسایی و مریم ایتاری در مقاله‌ای با نام «بازتعریف «خود» و ساخت هویت در میان زنان پس از طلاق» به مسئله طلاق در جامعه پرداخته‌اند که در چکیده این مقاله چنین آمده است: «با وجود تلاش برای مدیریت و کاهش طلاق، امروزه این پدیده در جامعه ایرانی روندی افزایشی به خود گرفته است؛ به طوری که، شاخص‌ها نشان می‌دهند روزبه‌روز بر تعداد خانواده‌های طلاق در ایران افزوده می‌شود. در این میان «زندگی پس از طلاق» - که تا چندی پیش چندان مورد توجه نبود - به مسئله‌ای جدی برای جامعه‌شناسان خانواده بدل شده است. از سویی، بر اساس نتایج تحقیقات، طلاق پیامدهای بیشتری را برای زنان به همراه می‌آورد. یکی از این پیامدها چالش‌های هویتی پس از طلاق است. به این ترتیب، پژوهش حاضر با اتخاذ رویکردی کیفی و تکنیک مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با هجده زن مطلقه به دنبال فهم چالش‌های هویتی زنان پس از طلاق و نحوه بازتعریف «خود» و ساخت «هویت» جدید در میان آنان است. «خود» مفهومی کلیدی در تئوریزه کردن ماهیت شخص است و به او توانایی تجسم‌بخشیدن به هویت خویش را می‌دهد. بر این اساس، نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که با رخداد طلاق تغییرات متعددی در فهم و تصور کنش‌گران از «خود» درونی و بیرونی‌شان پدید می‌آید که لزوم بازتعریف و خلق هویتی جدید پس از طلاق را برای آن‌ها آشکار می‌کند. همچنین، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بیشتر ابعادی که زنان در آن مبادرت به بازتعریف «خود» می‌کنند شامل نقش‌های جدید، سبک زندگی جدید، ارتباطات جدید، و امنیت هستی‌شناختی و روانی است؛ ابعادی که هر یک با رخداد طلاق دست‌خوش تغییر و چالش می‌شود و ارتباط تنگاتنگی با ساختار هویتی زنان دارد. از سویی، متغیرهای زمینه‌ای و مداخله‌گری چون سن فعلی، سن در هنگام طلاق، طبقه اجتماعی، وضعیت اشتغال، مدت دوره ازدواج، فرزندداشتن یا نداشتن، و عادت‌واره سنتی یا مدرن کنش‌گران در نحوه مواجهه آنان با تغییرات هویتی پس از طلاق و چگونگی بازتعریف «خود» اثرگذار است.»

مقاله ششم با نام «رابطه بین شیوه‌های فرزندپروری و کمال‌گرایی مادران با سازگاری

عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان دختر سال دوم دبیرستان» نوشته ژاسنت صلیبی پژوهشگر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و عارفه سادات احمدی است که به مقوله پرورش فرزندان پرداخته‌اند. این دو نویسنده در چکیده مقاله نوشته‌اند: «هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه شیوه‌های فرزندپروری مقتدرانه، مستبدانه، و آزادگذارانه و کمال‌گرایی انطباقی (هدف‌مندی، نظم و سازماندهی، و تلاش برای عالی‌بودن) و کمال‌گرایی غیرانطباقی (حساسیت بین فردی، استانداردهای بالا برای دیگران، ادراک فشار از سوی والدین) مادران با سازگاری عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان سال دوم دبیرستان‌های شهر تهران است. ۲۰۰ نفر از مادران همراه با فرزندانشان، که در منطقه دو شهر تهران در مقطع دوم دبیرستان تحصیل می‌کردند، به‌طور تصادفی انتخاب شده و در این پژوهش شرکت کردند. از مادران خواسته شد پرسش‌نامه شیوه‌های فرزندپروری والدین (Baumrind) (PAG, ۱۹۷۳) و پرسش‌نامه کمال‌گرایی (هیل، ۲۰۰۴) را تکمیل کنند و فرزندان آن‌ها به پرسش‌نامه سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی (AISS) (سینگها و سینگ، ۱۹۹۳) پاسخ دادند. برای تحلیل داده‌های پژوهش از روش‌های آماری شامل فراوانی، درصد، درصد تراکمی، میانگین، انحراف استاندارد، هم‌بستگی، تحلیل واریانس یک‌سویه، آزمون T و آزمون تعقیبی توکی هم‌زمان استفاده شد. نتایج نشان داد بین نمرات سازگاری نوجوانان بنا بر شیوه‌های فرزندپروری مادران تفاوت معناداری وجود دارد؛ یعنی شیوه‌های فرزندپروری نقش تعیین‌کننده‌ای در سازگاری عاطفی نوجوانان دارد؛ اما در کیفیت سازگاری اجتماعی گروه نمونه تحقیق عامل تعیین‌کننده‌ای به‌شمار نمی‌رود. بین میانگین نمرات سازگاری عاطفی دانش‌آموزان از نظر کمال‌گرایی غیرانطباقی و انطباقی مادرانشان تفاوت معناداری وجود ندارد. بنابراین، محاسبات آماری درباره هم‌بستگی در دو بعد کمال‌گرایی در رابطه با نمرات سازگاری عاطفی، نشان داد که تنها شاخص حساسیت بین‌فردی با سازگاری عاطفی دانش‌آموزان دختر گروه نمونه هم‌بستگی معنادار دارد؛ یعنی هرچه حساسیت بین‌فردی زیاده‌تر می‌شود، ناسازگاری عاطفی هم افزایش می‌یابد. همچنین، بین نمرات سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان، بنا بر دو بعد کمال‌گرایی انطباقی و غیرانطباقی مادران، تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین معنا که بین سازگاری دانش‌آموزان در دو مولفه نظم و سازماندهی و ادراک فشار از سوی والدین هم‌بستگی وجود دارد.»

سیدیوک محمدی پژوهشگر پژوهشگاه علوم

انسانی و مطالعات فرهنگی، هفتمین مقاله این شماره را با نام «بررسی الگوی رابطه صمیمانه همسران» نوشته که رابطه میان زوج‌ها را بررسی کرده است. در چکیده می‌خوانیم: «اهمیت و تأثیر کیفیت رابطه بین همسران در سلامت روحی - روانی افراد و جامعه، موضوعی بوده که همواره بر آن تأکید شده است. با توجه به این‌که تعامل و ارتباط همسران در چهارچوب خانواده انجام می‌شود و امروزه خانواده در معرض خطر تشنج و فروپاشی بسیار قرار دارد، پژوهش درباره ویژگی‌های روابطی که جدا از تشنج و اختلاف است، از ضروریات است. این پژوهش در راستای چنین ضرورتی انجام شده است. هدف از این مقاله کشف خصوصیات روابط صمیمانه زوجین است. برای رسیدن به این هدف، از روش تحقیق کیفی استفاده شده است؛ اطلاعات به‌دست‌آمده با روش مصاحبه (۵۰ مورد) گردآوری شد. همسران مورد مطالعه با استفاده از نمونه‌گیری مفهومی انتخاب شدند و در نهایت، اطلاعات به‌دست‌آمده به روش کیفی، به‌صورت مقولات و مفاهیم طبقه‌بندی شد. یافته‌ها نشان داد: عشق و علاقه، قدرت در خدمت رابطه و نه فرد، احترام، توجه متقابل، مشارکت، تشریک‌مساعی، مصاحبت و هم‌فکری از جمله ویژگی‌های زوجینی است که می‌توان آن‌ها را صمیمی نامید. از پیامدهای جانبی این ویژگی‌ها نیز احساس تعهد، اعتماد همسران نسبت به یک‌دیگر و در نتیجه، رضایت از رابطه است. زوجینی که در سنین میان‌سالی قرار دارند نیز با این‌که در رابطه آن‌ها عشق هیجانی کاهش یافته، خردمندی و شکیبایی‌شان افزایش یافته است و عشق و علاقه بینشان از بین نرفته است.»

علاقه‌مندان می‌توانند مقاله‌های این شماره و شماره‌های پیشین این مجله را از نشانی زیر دریافت کنند:

http://womenstudy.ihcs.ac.ir/issue_6_235_%D8%AF%D9%88%D8%B1%D9%87+4%D8%8C+%D8%B4%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%87+7+%28%D8%A8%D9%87%D8%A7%D8%B1+%D9%88+%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86+1392%29%D8%8C+%D8%A8%D9%87%D8%A7%D8%B1+1392%D8%8C+%D8%B5%D9%81%D8%AD%D9%87+1-187.html

گردهمایی خیرین کتابخانه‌ساز در پژوهشگاه

حضور داشتند، شیوه فعالیت‌های انجمن و اهداف آن مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به کمیته‌ای تخصصی متشکل از افراد مجرب و فعال فرهنگی مأموریت داده شد که ضمن تهیه اساسنامه انجمن، برنامه‌هایی را برای پیشبرد اهداف آن ارائه کنند. ■

انجمن نیکوکاری «بخوان» (خیرین حوزه توسعه و ساخت کتابخانه در روستاها) به میمنت عید سعید مبعث، نخستین جلسه خود را چهارشنبه ۷ خردادماه با حضور دکتر صادق آینه و نند رییس پژوهشگاه در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار کرد. در این جلسه که علاوه بر خیرین و مؤسسان انجمن، نمایندگانی از نهادهای مرتبط با امر کتابخوانی

کارگاه یک روزه «چشم انداز مطالعات قرآنی» برگزار شد

کارگاه یک‌روزه «چشم‌انداز مطالعات قرآنی» به کوشش گروه مطالعات قرآنی پژوهشگاه پنجشنبه ۸ خرداد در سالن حکمت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد. در این کارگاه که با استقبال دانشجویان و پژوهشگران حوزه علوم قرآنی کشور برگزار شد، دکتر احمد پاکتچی ضمن تبیین مدل پیشنهادی خود برای چشم‌انداز مطالعات قرآنی؛ که آن را «جدول مندلیف مطالعات قرآنی» نامید، به بحث از ساخت‌های سه‌گانه مطالعات قرآنی شامل اصول معرفتی، نظام اصطلاحات و نظام روش‌ها پرداخت و با طرح مباحث نظری در زمینه پیشبرد و نوآوری در علم، با بررسی سوابق مطالعات قرآنی، قابلیت‌های الگوی پیش‌بینی جامع‌نگر را در این زمینه بررسی کرد.

همچنین در جلسات دوم و سوم این کارگاه، وی ضمن معرفی کوشش‌های نوین در مطالعات قرآنی، به بخش‌های مغفول در حیطه‌های معناشناسی و ریشه‌شناسی واژگان، تاریخ قرآن، مطالعات قرائت‌ها، سوره‌شناسی، مطالعات تطبیقی متون مقدس، رویکردهای روش‌شناختی اشاره کرد و ضمن معرفی انواع رویکردهای متن‌پژوهی، از رویکردهای تاریخی، زبان‌شناسی و نشانه‌شناسی به عنوان رویکردهای کلاسیک در این زمینه نام برد و در کنار آن، از چشم‌اندازهای معرفتی انسان‌شناسی و مطالعات فرهنگی و میان‌رشته‌ای به‌عنوان رویکردهای در حال ظهور در چشم‌انداز آینده مطالعات قرآن سخن گفت.

کارگاه آسیب‌شناسی آموزش صرف و نحو عربی در نظام آموزش عالی برگزار شد

گروه زبان و ادبیات عربی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی با همکاری معاونت پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی، کارگاه «آسیب‌شناسی آموزش صرف و نحو در نظام آموزش عالی (اهداف، رویکرد، ارزشیابی، منابع)» را ۲۴ و ۲۵ اردیبهشت ماه ۱۳۹۳ برگزار کرد.

در این کارگاه که با حضور دکتر صاحب جعفر ابوجناح از دانشگاه المستنصریه بغداد، و همچنین دکتر متقی‌زاده استاد دانشگاه تربیت مدرس و دکتر میرحاجی استاد صرف و نحو دانشگاه علامه طباطبائی برگزار شد، «تبیین آسیب‌ها و چالش‌های آموزش صرف و نحو در نظام آموزش عالی» و «تبیین اهداف و رویکردهای آموزش صرف و نحو»، «تبیین روش‌های آموزش صرف و نحو برای غیر عرب زبان‌ها»، «تبیین روش‌های آسان‌سازی (تیسیر) نحو» و «نحو و معنی» بحث و بررسی شد. شرکت‌کنندگان در این کارگاه که عمدتاً دانشجویان و اعضای هیات علمی در رشته زبان و ادبیات عرب بودند، دیدگاه‌ها و نظرات خود را درباره آموزش صرف و نحو در نظام آموزش عالی کشور مطرح کردند. در ادامه شرکت‌کنندگان در گفتگو با مدرسان و دیگر شرکت‌کنندگان در کارگاه، راه‌های رفع مشکلات و تقویت نقاط قوت آموزش زبان عربی در دانشگاه‌ها را بررسی کردند.

سرمدیپور: دکتر محسن علوی پور
هیئت تحریریه: افسرالملوک ملکی،
شاهین آریامنش، فرزاد حسینی،
اعظم صادقیان و سمانه خودچینی
طراح و صفحه‌آرا: شهره خوری